ފިހުރިސްތު

މުޙްތަވިޔާތު	ސަފްހާ ނަންބަރު
ތަޢާރަފް	

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމުގައި، ޢަދުގެ ހައްދު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމުގައި، ރަލުގެ ހައްދު

މުލަޚްޚަޞް :- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި، ރަލާއި، އުނދުން މަސްތުވާތަކެއްޗާއެކު މުޢާމަލާތްކުރުމަށް ލިބޭނެ އަދަބު ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތާއި، އެ ޢަދަދުތައް ކަނޑައަޅައިދޭ އުސޫލު ދެނެގަތުމެވެ. އަދި ޙައްދު އަދަބާއި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައަޅައިދީފައިވާ އަދަބެވެ. ޝަރީޢަތުގައި ބުނާލާނީ މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ރަލެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ:-
މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ރަލެވެ. އަދި މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ. މިވާ މަސްތުވާ ތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ދެވޭނެ އަދަބަކީ ޙައްދުމީހުންނަށް ދެވޭނެ އަދަބެވެ. މިއަދަބު ދިނުމަކީ މަސްތުވާތަކެތި ބޭނުންކުރާމީހުންނަށް ތަރައްޤީ ނުވަތަ ޖަރީމާ ކުޑަކުރުމާ ގުޅިގެން ހިނގައި ދިޔަތަނުގެ މިއަދު ސަލާމަތްކުރުމުގެ ހިކުމަށް ގެނެވޭއިސްލާމެކެވެ.
މުހިންމު ބަސް:- ރާ ނުވަތަ ބަނގުރާ، ތަޢުޒީރު/ޙައްދު، ޙައްދު، މަސްތުވާތަކެތި މިއެވެ.

ތަޢާރަފު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުތަކަށް ބަލާއިރު މަސްތުވާ ތަކެއްޗާ ގުޅޭ ވަކި ޤާނޫނެއް އެބައޮތެވެ. އެޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދުގޮތުގައި މަސްތުވާތަކެތި ވިޔަފާރިކުރުމާއި ހިތި ދޫކުރުމާއި ބަނދުކުރުމާއި ޤާނޫނީ ފިޔަވަޅުއެޅުމެވެ. އެގޮތުގައި، މަސްތުވާ ދިވެހިރާއްޖެ މިހެން އެކަމުން ދުރުކުރުން ހިމެނެއެވެ. ބަލާއި، މަސްތުވާތަކެތީގެ ބައިވެރިވާ ޖަހާ ބޮޑެތި ޖަރީމާތައް ހިނގައިދިޔަ ވާހަކަތައް ސަމާލުކަމަށް ބޮޑުވެފައި އެބައޮތެވެ. މިދިވެހިރާއްޖޭގައި ވަކި ޤާނޫނެއް ޤާނޫނުއް ނެތި ޤާނޫނުއް ސަރަޙައްދުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަސްތުވާތަކެތިން މުޖުތަމަޢު ސަލާމަތް ނުވެވޭނެ މުޖުތަމަޢު ޖަމާވެ މިހާރު އިންތިޒާމު ކުރުވިދާނެ ސަރުކާރެވެ. މިސަރުކާރުގެ ޖަވާބު ދިރުމެއް ބަލަހައްޓާ މުންސިފު ކަމަކަށް ވެފައި ވެއެވެ. އަދި މަސްތުވާތަކެތީގެ މައްސަލަ ބަލާގެ ހުކުމް އާއިލާ، އެއަދަބު ނޫނީ އެކަން އަދަބެއް ދިމާވާނީ މިސަރުކާރެވެ ޖަވާބު ބޭނުންވާ ގޮތްވެ
ސަލާމަތެވެ.

މާތްﷲވެސް އިންސާނާ މާތްކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﷲ ﷻ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً﴾ މާނައީ:-
ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްގެފާނު آدم ގެދަރިން މާތްކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި، އުފުއްލަވައިފީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅުތަކެތިން ރިޒުޤު ދެއްވައިފީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްގެފާނު ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން، ގިނަތަކެތީގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުން ފަޟީލަތްތެރިކުރައްވައިފީމެވެ.[1]
މިކަހަލަ މާތްކަން ދެއްވާފައިވާ އިންސާނާ ބުއްދި ސަލާމަތުން ހިފެހެއްޓުމެވެ. މިވާ މަސްތުވާތަކެތީގެ

[1] سُورة الإسراء 70

މައްސަލަތަކުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި އަމަލު ކުރެވެނީ ޝަރުޢުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށް ތޯއާއި، އެގޮތައި ޝަރުޢުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތައި ހުރި ކާ އެއްގޮތްކަމާއި ބަލަންޖެހެއެވެ.

ޤަރު ބުއިން އާންމުވެ އެކަން ހަލާލުކަންގަބޫލުކުރާ ޤިޔާމަތުގެ އަލާމާތްތަކުގެތެރޭގައިހިމެނޭކަމުގައިވާ ދަލާލަތުކުރާ ނަސްޞުތަކެއް ވެއެވެ. އަނަސް ބިން މާލިކު رضي الله عنه ގެ ރިވާޔަތުން އަލްއިމާމު މުސްލިމް ރިވާކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ނަބިއްޔާ رسول الله ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވަނިކޮށް ޤިޔާމަތްކުރީގެ ހަދުއްސަވިފައެވެ. مِنْ شَرَائِطِ السَّاعَةِ: ... (وّذَكَرَ مِنْهَا) وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ މާނައީ:- ޤިޔާމަތުގެ އަލާމާތްތަކުގެ ތެރޭގައި ... ރަލުބުއިން އާމުވެގަތުމަކީ ހިނގާނެކަމެކެވެ.[2]

1- ރަލަކީ ކޮބައިކަމާއި، އޭގެ ޝަރުޢީ ހުކުމް

1.1 ރާ ނުވަތަ މަސްތުވާ ތަކެތި

1.1.1 - ބަހުގެމާނަ:- މިބަސްބޭނުންކުރެވެނީ ހަމަހަ މިބައިގެނެވެ. މާނައީ ފޮރުވާލުމެވެ. ބޮޑުމުށެވެ. އަންހެނާ އޭނާގެ މޫނު ނިވާކޮށްލިއެވެ. (ހަމަހަމަ މަރަހަމު ވަޖުހަހާ/ خَمَرَت المرأة وجهها) ހަމަ މިގޮތަށް އޭނާގެ ހެކިބަސް ވަންހަނާ ކޮށްލިއެވެ./خَمَرَ شَّهَادَته މިވަނީގައި ބޭނުންކޮށްފައިވާ ރަލެއް ހަމަހަ މިއެވެ. އޭނާ ރަލެއްލިޔަ މިބޭނުމުގައި ހަރުގެ ސަލަބާ ބޮޑިއަކަށް ފޮރުވާލެއްވިއެވެ. މިއީ އޭގެ ޖިބެއްޗަކުގައި ވާހަކައެއް ނިސްބަތްކޮށް ކިޔާފައިވާ ނަމެކެވެ.[3]

ފިޤްހު އާލިމުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ރަލަކީ މަސްތުވާ ޗާޝްނާކުރާ ދިރުމެއްކަމެވެ. އާންމު ފެހެނާ ބޯއްދަ ގޮތަކީ އެއީއެވެ. ސަބަބަކީ މަދީނާގައި ރަލާއި ކުރައްވާފައިވީ ޗާޝްނާކުރާ ރަލެވެ. ކަދުރުން އުފައްދާ ދިރާއްކުރާއްޔެވެ.[4]

ޢައިދު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އާންމުގޮތެއްގައި ގޮތަކީ ރަލަކީ މަސްތުވާ ކާނާ ދިރާއްކުރެވެ. މިގޮތުގެ އެހެން ރަލުން މުރާދުކުރެވެނީ ބޯއިދި ފުރައިދިއުމަށެވެ. އެއްޗެހީއާރު ކުރެވެނީ ސިޔާސީ ގުދުރަތުގެ ކަރުދާހުއިރުކަށެވެ. އެހަރު މިހާރު ހަމަރު ނުވަތަ ރަލެވެ. އާއި ސިޔާސީ ގަޑުބަޖެހޭ ނުވަތަ ފުރައިދާފައެވެ.[5]

ބަހުގެ ގޮތުން ރާ ނުވަތަ ހަމަރަކީ ބޯއިދި ނުވަތަ އަންހެންނަށްވެސް މިއެވެ. ބޭނުންވެއެވެ. އެއީ ރަލެވެ. އެވަނީވެސް ރަލެވެ. މިވަނަހަ ހާއް އިތުރުކުރަން ހުއްދައެވެ. ބޭނުންވެއެވެ. ހަމަރަށް ތާކަސޭރުމުން ހަމަރު މިއެވެ. އިތުރު އަހަރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ބަހަރު އަކަށް ހަމަރާ ބޭނުންވެއެވެ. އެއީ އެތަކެތި ބަސްޖެހުމަކަށް އެދުކާރުވިފައި ބޭއްޖެވެ. ބޭއްޖެއުމުން އަސްބަވާވި ނުވަތަ

-----

[2]- صحيح مسلم كتاب العلم، باب رفع العلم وقبضه وظهور الجهل والفتن في آخر الزمان، 16 / 221 – مع شرح النووي

[3]- معجم المعاني

[4]- الموسوعة الفقهية – ج 5 - إشراف – إقالة ص 12

[5]- ކުރީގެ ހަވާލާ

ކަމަށްވެއެވެ. ހަމަ މިގޮތަށް ބުނެވެއެވެ. ސިކުނޑި މަސްތުކުރުވާ ނުވަތަ ބަނގު ކުރުވާވެސް ބުނެވެއެވެ.[6]

ޚަމަރަކީ ބައެއް ދެފަރާތުގެ މަސްތުކުރުވާތަކެތި، ހުކުމެވެ.[7] މިހާރުގެ ދަރިފަރި ނުއުފާވެތި ބަސްބުނުމުގެ ތިން ވަރު ހަދައިގެން ހަދާފައިވާ ކަމަށް ހަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. رسول اللهﷺ ހަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. {إِنَّ مِنَ الْعِنَبِ خَمْرًا وَإِنَّ مِنَ التَّمْرِ خَمْرًا وَإِنَّ مِنَ الْعَسَلِ خَمْرًا وَإِنَّ مِنَ الْبُرِّ خَمْرًا وَإِنَّ مِنَ الشَّعِيرِ خَمْرًا} މާނައީ:- ހަމަކަށަވަރުން މުސްކިރާތަކުގެ، މާމުއިއާއި، ގޮދަންއާއި، ޝަޢީރު/ބާވަރުއާއި ރާތިރަކުރާ ތަކެއްޗެވެ.[8]

މިފަދަ ބޮޑުން ރަލަކީ މަސްތުކުރުވާ އަތުކަރާކިނާ މާކުރައިގެ. ނުވަތަ މަސްތުވާ ކަމުގެ އެއްޗެކެވެ. އެއީ އާދޭސަހަބުން ބޮއިދިފައިދާލިވެއެވެ. އެހެން އިބާރާތަކުން ބުނާނަމަ ވުޖޫން ރަލަކީ މަސްތުވާ ކަމުގެ އެއްޗެކަށް ކިޔާނަމެވެ.[9]

1.1.2 – އިސްލާމީ ނުވަތަ ޝަރުޢީ މާނަ:-

ރާގެ ބަޔާންވާދުގައި އިލްމުވެރިންގެ ދެދުގައި ޚިލާފު އުފެދިފައިވެއެވެ. މަދްހަބުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، ހިޖާޒުންނާއި، ހަދީޘްއިލްމުވެރިންނާއި، ހަންބަލީންނާއި، ބައެއް ޝާފިޢީންގެ އަރިހުގައި ރަލަކީ ކޮންމެ އަދި ބޮޑުކަން ނަހަވަސް އެއްޗެއް މަސްތުވުން ހާސިލުވާ ކަމުގެ އެއްޗެކެވެ. އެއީ މާއިސްކަދުރު ނުވަތަ ކަދުރު ނުވަތަ މޮޅުން އަދި މިނޫން އެހެން އެއްޗަކުންކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ. މިދަލީލަށް ދަލީލު ދައްކާވާފައިވަނީ رسول اللهﷺ ހަދީޘްކުރައްވާފައިވެއެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ:- މަސްތުވާ ކަމުގެ އެއްޗަކީ ރަލެވެ. އަދި މަސްތުވާ ކަމުގެ އެއްޗަކީ ޙަރާމް އެއްޗެކެވެ.[10] އުމަރުގެ ބަސް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އާލިމުބަސްނުންނެވެ. ރަހަރާމްކަމަށް ވަނީ ވަރިވެގެންނެވެ. އާދެބެހެން ވަނީ ފަސްބާވަތެކެވެ. އެއީ މާއިސްކަދުރާއި، ކަދުރާއި، މާމުއިއާއި، ގޮދަންއާއި، ޝަޢީރުއެވެ. ރަލަކީ ބޮއިދި ފިޔައިދާ ކަމުގެ އެއްޗެކެވެ.[11]

ރާގެ މާނައަކީ ފުރާތު/ހިޔަނި ނުވަތަ ވަނަހަށް ގެ މަސްތުކުރެވެ. މިބަޔާން އަންހެނުންގެ ބޮޑުގައި އަޅާ ތޮއްޓަސްޖެހި ހިމާޔަތްބުނެވެއެވެ. މިމާނައިގައި ބުނެވޭ ރަލަކީ ބޮއިދިއަސް ފުރާތު އަޅާއެއްޗެކަށް ވާނީއެވެ. ޖުމްލަގެ ނަތީޖާ ހާމަވާ ކަމަށްވާފައިވާ ރަލަކީ ކޮބައިކަމާދުގެ ނުވަތަ ރައްޔިތުންނާދުގައި އިލްމުވެރިންގެ ދެދުގައި ޚިލާފު އުފެދިފައެވެ. ބައެއް ބާވަތުން ވިދާޅުވެފައިވަނީ ބޮއިދިއަސް ފުރާތުއަށް، މަސްތުވާ ކަމުގެ އެއްޗަކަށްވުމުގައެވެ. ބައެއް ފުޤަހާއުން ވިދާޅުވެފައިވާ ވެއެވެ. رسول اللهﷺ ހަދީޘްކުރު

[6]– مسائل الإمام أحمد بن حنبل وإسحاق بن راهوية – برواية إسحاق بن منصور المروزي, ص 3324

[7]– دفع الإلباس عن وهم الوسواس ويليه (إكرام من يعيش بتحريم الخمر والحشيش) ص 271

[8]- ސުނަން އަބީދާއޫދު 3676 ޞައްޙަކުރައްވާފައިވަނީ އަލްބާނީ

[9]– موسوعة فقه عائشة أم المؤمنين حياتها وفقهها ص 148

[10]- ޞަޙީޙު މުސްލިމް 2003 (ب) ކިތާބު 36 ހަދީޘް 93

[11]- ހަވާލާ 3 ، ޞަފްޙާ 12- 13

ކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން މޭބިސްކަދުރު ނުވަތަ ކަދުރުން އުފައްދާ މަސްތުވާ ދިޔާއެއްޗަކީ ހިޔާސަތެއް ކަމުގައި ބަލާފައެވެ.[12] رسول الله ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. {الْخَمْرُ مِنْ هَاتَيْنِ الشَّجَرَتَيْنِ النَّخْلَةِ وَالْعِنَبَةِ} މާނައީ؛- ރާ އުފައްދަނީ ދެބާވަތުގެ މޭވާއިންނެވެ. އެއީ ކަދުރާއި، މޭބިސްކަދުރުންނެވެ.[13]

އިބްނު ޙަޒްމް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އިމާމް މާލިކް ވިދާޅުވަނީ އެއްޗެއް ބޯއިމުން މަސްތުވާ ކޮންމެއެއްޗަކީ ރާކަމުގައެވެ.[14]

އަޙްމަދުބިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އިމާމް ޝާފިޢީ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެއެއްޗެއްގެ ގިނަމިންވަރު ބޯނުން ކުރުމުން މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ މަދުމިންވަރު ހަރާމްވެގެންވެއެވެ.[15]

އިބްނު ޤުދާމާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ގިނަމިންވަރު ބޯނުންކުރުމުން ހަރާމްވާ ކޮންމެ އެއްޗެއް މަދުމިންވަރު ހަރާމް ވެގެންވެއެވެ. އެއީ ރާއެވެ. މަސްތުކުރުވާ ދިޔަ ހަރާމްވެއެވެ. އަދި ރަލުގެ ހުކުމް އިޖްމާޢުކަމަ ވާޖިބުވެއެވެ. ޝަރުޢީއިސްތިލާޙް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ހަރާމަކީ الله سبحانه وتعالى އާއި، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ رسول الله ﷺ ހަރާމް ކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެކެވެ. رسول الله ﷺ މަސްތުވާ ކޮންމެ ދިޔައެއް ބޯއިމަކީ ޖަލްދުކުރުމަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ މާލިކީމަޛްހަބުން، ޝާފިޢީ، ޙަންބަލީ، އަޙްމަދު ދީ ޝާފިޢީ، ޙަނަފީ ނުވަތަ ޝަރީޢަތުގައި ނުވަތަ ދީނުގައި ވިހާސް ޖިނާޔާތުގެ ހުކުމުގައި ވިހާސްވެއެވެ.[16]

ޢުމަރު އިބްނުޢަބްދުލްޢަޒީޒްގެ އަރިހުގައި މަސްތުވެގެން ހާޒިރުކުރެވުނު ކޮންމެ އެއްޗަކާ ހުއްޓެވެ. އެއީ މާރަސް ކަދުރު ނުވަތަ ކަދުރު ނުވަތަ ދިރަ ނުވަތަ ގޮދަން ނުވަތަ ބާލީ/ޝަޢީރު އަދި މީރުން އެހެން އެއްޗެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ދޭށެވެ. އިމާމް އަޙްމަދުބިން ޙަންބަލުގެ އަރިހުގައި ހަދަޔާ މަސްތުކުރުވާ ދިޔައެއް ބަޔާނުކުރުމަކީ ކަމަކީ ބޮޑުކަށްވުމަށް ނުފެނޭ ދިޔައެކެވެ.[17]

މިދާ ޝަރުޢީ ނިޞާމުގައި ރަޙަލާ އެކަން ބޭނުންކުރުމުން އުނިކަމެއްނެތް ވަރަކަށް ބޯއިން ފަރާތްތަކަށް ކޮންމެ ދިމާ ބޭނުންކުރުމުން ޢުޤޫބާތެއް ކަނޑައަޅާފައެވެ. އެކަމުގައި އެދިމާ އުފެއްދުން ހަރާމް އަދި ހަރާމް ތަކެތިން ހެދި އެއްޗެއް ބޭނުންކުރުމަށް ނަގާފައެވެ.

12- زهرة التفاسير – محمد أبو زهرة, ص 2343

13- ސަރީރު ދުސްތޫރު 1985 (أ) ޗާޕްޓަރ 36 ބަރީޝް 16

14- މަޖްމޫޢު އަލް ފަތާވާ އިސްލާމިއްޔާ ޖުޒުއު 11 ސަފްހާ 140

15- ކުރީގެ ހަވާލާ ސަފްހާ 141

16- ކުރީގެ ހަވާލާ

17- مسائل الإمام أحمد بن حنبل وإسحاق بن راهوية – برواية إسحاق بن منصور المروزي, ص 3324

1.2- ހަރުގެ ޙުކުމް

އަންނަނިވި ނަޞްޞުތަކަކީ ހަރާމް ކަމަށް އަދިސްލާމާ އެއްމެދުން ބަޔާންކުރާ އަދި ޝަރުޢީ ނަޞްޞުތަކެވެ.[18]

1.2.1 - ބުއިމަށް ބޭނުންކުރާ ކާނާގެ އެއްޗެހީގެ އަސްލަކީ ހުއްދަވެގެންވުމެވެ. اللهﷻ ވަޙީކުރައްވާ ވިދާޅުވެއެވެ. ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ މާނައީ:- އުކާލާނގެއި، ތިޔަބައި މީހުންނަށްޓަކައި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި އެއްޗެއް ހަދާވަޑައިގަންނަވައެވެ.[19] ނަމަވެސް އެއްއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެއްކަން ދަލީލުކުރާ ނަޞް ހިނދެއްގައެވެ. މިސާލަކަށް[20]

1. ހަރުވެ.

ހަރަކީ ހަރާމް އެއްޗެއްކަމަށް އިސްލާމް ކުރައްވާ اللهﷻ ވަޙީކުރައްވާ ވިދާޅުވެއެވެ. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنْصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ މާނައީ:- އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ހަރާއި، ޖުވާކުޅުމާއި، އަޅުކަންކުރުން ހަދާފައި ހުންނަ ބުދުތަކާއި نصيب ހޯދާލުމަށް ބަހަން ގަންދުގާ ދުނިދަނޑިތަކާއި، شيطان ގެ عمل ތަކުގެ ތެރެއިންވާ ޖެހިލުން ދޫކޮށް ތަކެއްޗެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެކަންތަކާ ދުރުވެގަންނާށެވެ! (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ދިނުނަވައި نصيب ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.[21]

رسول اللهﷺ ހަދީޘްގައި ވިދާޅުވިކަމަށް ވެއެވެ. {لَعَنَ اللهُ الْخَمْرَ، وَلَعَنَ شَارِبَهَا، وَسَاقِيَهَا، وَعَاصِرَهَا، وَمُعْتَصِرَهَا، وَبَائِعَهَا، وَمُبْتَاعَهَا، وَحَامِلَهَا، وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ، وَآكِلَ ثَمَنِهَا} اللهﷻ ހަރާ މީހުންނަށާއި، އަރައިދޭމީހުންނަށާއި، ވިއްކާމީހުންނަށާއި، ގަންނަމީހުންނަށާއި، އުފުލައިދޭމީހުންނަށާއި (އުފަލި ހަމަޖެއްސުމަށް މީހުންނަށް)، އުމުހަށް އުފުލައިދެވުނު މީހާއަށާއި، އުއްޔުދޭމީހާއަށާއި، އެގެންގޮސްދެވުނު އުއިހަކަނ މީހާއަށާއި، އާގެ ފައިސާ ކައިމީހާއަށް ލަޢުނަތް ލެއްވިއެވެ.[22]

2. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގާނޫނުގައި ބަންދުކުރާ މަސްތުވާ ތަކެތި އަތުކުރުމާ މެދު ގާއިދާ

رسول اللهﷺ ހަދީޘްގައި ވިދާޅުވިކަމަށް ވެއެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ:- މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރުވެ. އަދި މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ.[23]

[18]- ތިޒުހުރުސިއްޔާ މުޖައްރަދު 2 ޞަފްޙާ 241

[19]- سورة البقرة 29

[20]- تاريخ مدينة دمشق - ج 75 : فهرس الأعلام المترجم لهم 1 ص 402-403

[21]- سورة المائدة 90

[22]- وصححه الألباني كما في صحيح أبي داود 700/2

[23]- ޞަޙީޙް މުސްލިމް 2003 (ب) ކިތާބު 36 ހަދީޘް 93

3. އެޅުވިފައިވާ ދުވަސްވަރުގެ ދިގު

އެއީ ހިކިމާބިސްކަދުރާއި، ތާޒާކަދުރު އެކަށްޗަކަށް ފެންއަޅައި ބަނދުކޮށް ހަދާ މީރު ބުއިމެކެވެ. މިދިޔައީ މަސްތުވާ އަދި މަސްތުކުރާ ދިރުމަކަށް ވިއްސާ رسول الله ﷺ ވަނީ ނަހީކުރައްވާފައެވެ. {لاَ تَنْبِذُوا الزَّهْوَ وَالرُّطَبَ جَمِيعًا وَلاَ الْبُسْرَ وَالزَّبِيبَ جَمِيعًا وَانْبِذُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى حِدَتِهِ} މާނައީ؛- ޒަހުވާ ހިކިމާބިސްކަދުރާއި، ތާޒާކަދުރު އެއްކޮށްނުލާށެވެ. އަދި ބުސްރާ ނުވަތަ ތާޒާކަދުރު އާއި، ހިކިމާބިސްކަދުރު އެއްކޮށްނުލާށެވެ. މިގޮތުން ކޮންމެސް އެއްވައްތަރަކުން ދިޔާހަދާށެވެ.[24]

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި ވެއެވެ. {لاَ تَنْتَبِذُوا الزَّهْوَ وَالرُّطَبَ جَمِيعًا وَلاَ تَنْتَبِذُوا الرُّطَبَ وَالزَّبِيبَ جَمِيعًا وَلَكِنِ انْتَبِذُوا كُلَّ وَاحِدٍ عَلَى حِدَتِهِ} މާނައީ؛- ޒަހު ތާ ކަދުރާއި، ހިކިކަދުރު އެއްކޮށްގެން ނަބީޛު ތައްޔާރުނުކުރާށެވެ. އަދި ތާކަދުރާއި، ހިކިމާބިސްކަދުރު އެއްކޮށްގެން ނަބީޛު ތައްޔާރުނުކުރާށެވެ. ނަމަވެސް މިއިން ކޮންމެ ބާވަތަކުން ވަކިވަކިން ނަބީޛު ތައްޔާރުކުރާށެވެ.[25] ރަސޫލުالله ބުނު އަހި ޔަމަނު ކަރަގެ ބައެއްގެ ކިބައިން މިގޮތަށް ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ.

1.2.2 - އިމާމު އަހުމަދު އަބޫދާއޫދާގެ ރިވާޔަތެއްގައި ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ.[26] ވިދާޅުވިއެވެ. ރާ ހަރާމް ކުރެއްވީ ދީން މަރުހަލާތަކެއްގައެވެ. رسول الله ﷺ މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރު އެބައިމީހުން ރާބުއިމާއި މައިސިރުކުޅުމާ ބައްޓަށެވެ. މިކަމާ ބެހޭގޮތުން އެބައިމީހުން رسول الله ﷺ އަށް ސުވާލު ދެންނެވުމުން. ދެން الله ﷻ ވަޙީކުރައްވައި އަންގަވައިފިއެވެ. ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ **މާނައީ:-** ރާއާއި ޖުވާކުޅުމާބެހޭ ގޮތުން ކަލޭގެފާނާ سؤال ކުރެތެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެ ދެކަމުގައި ބޮޑުފާފައާ ފައިދާހުރިކަމާއި މީސްތަކުންނަށް ހިތަހަމަތަކާ ނަފާ ލިބޭނެ ގޮތްތަކުގެ އެހެން ވެއެވެ. އެ ދެކަމުގެ މަސްލަހަތުވުރެ، އެ ދެކަމުގެ ފާފަބޮޑުކަމުން މާބޮޑެވެ. އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރަންވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ ކަލޭގެފާނާ سؤال އެމީހުން ކުރެތެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ހޭދަކުރަންވީ) އިތުރުވީ އެއްޗެކެވެ. އެގޮތުގައިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް اللّٰه، (އާޔަތްތައް) حكم ތަނބަ بيان ކުރައްވައެވެ، ތިޔަބައިމީހުން فكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.[27] މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. އަހަރުމެންގެ މައްޗަށް ހަރާމް ކުރެއްވީ ކޮންކަމެއް އެވެ. އެމީހުންނަށް ބުނެވުނެވެ. އެޔައިވާ ފާފަބޮޑުކަން ބޮޑެވެ. އަދިވެސް އެބައިމީހުން ރަށްކުރެއެވެ. އެއިން ދުވަހެއްގައި މުހާޖިރުންގެ

---

[24]- ސުނަނު އަން ނަސާއީ 5566 ޙަދީޘް 51 ޞަފްޙާ 28 ދާރުއްސަލާމް ރިޔާޟް ދަރަޖަ

[25]- ބައިހަޤީ މުސްލިމް 1988 (ت) ޙަދީޘް 36 ޞަފްޙާ 30

[26]- عمدة التفسير – ج 4 – 127النسآء – المائدة ص 213 و 214 މިފޮތުގެ ފުރަތަމަ ނަގާފައި މިހިރީ ބައެއް ބަސްތައް ބަދަލުކޮށް ތަރުޖަމާކޮށްފައެވެ.

[27]- سورة البقرة 219

ބޭކާރު މަސްތުވެ ހުސްނަވަރިގެން މަޣުރިބުނަމާދު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކިޔެވުމުގައި ކުށް ކިޔުއްވިއެވެ. ދެން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައި އަންގަވައެވެ. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ މާނައީ:- އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން (ނަމާދުގައި) ކިޔާ އެއްޗެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގިއްޖައުމަށް ދާންދެން، ތިޔަބައިމީހުން މަސްތުވެގެން ތިބޭ حال ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދާ ގާތްނުވާށެވެ! އަދި، މަގު ހުރަސްކޮށް ދަތުރުކުރާ ދަތުރުވެރިން ފިޔަވައި، جنب ވެރިވެގެންވާ حال ވެސް، ތިޔަބައިމީހުން ހިނައިގަންނަންދެން ދާންދެން، (ނަމާދާ ގާތްނުވާށެވެ!) އަދި، ބަލިވެގެން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާނަމަ، ނުވަތަ، ދަތުރެއްގެ މަތީގައިވާނަމަ، ނުވަތަ، ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު ކަނޑާހުން އައިނަމަ، (އެބަހީ: ކުޑަކަމު ނުވަތަ ބޮޑުކަމު ހިނގައްޖެނަމަ) ނުވަތަ، އަންހެނުންގައި ތިޔަބައިމީހުން ބިރިއްޖެނަމަ، ދެން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެން ނުލިބިއްޖެއްޔާ، طاهر ވެލިން ތިޔަބައިމީހުން تيمم ކުރާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މޫނުތަކާއި، އަތްތަކުގައި، (އެ ވެލިން) ފުހާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللّه އީ، ގިނަގިނައިން عفو ކުރައްވާ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ.[28] އޭގެ ފަހުންވެސް މީސްތަކުން ރާބޮއި އުޅުނެވެ. އަދި މިހާރު ކިޔާނުކިޔާ ގޮތްނޭނގޭ ހާލު އެހެންނަމަވެސް ނިދިޔަށް އެބަހީ މަސްތުގެ އަސަރު ކެނޑުވެސް ވަރަށް ހުރެ ނަމާދަށް އައެވެ. ދެން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައި އަންގަވައެވެ. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ މާނައީ:- އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ރާއާއި، ޖުވާކުޅުމާއި، އަޅުކަންކުރަން ހަދާފައި ހުންނަ ބުދުތަކާއި نصيب ހުރިގޮތް ބަލަން ގެންގުޅޭ ދިރިދަރިބެކަލި، شيطان އާގެ عمل ތަކުގެ ތެރެއިންވާ މުޑުދާރު ތަކެއްޗެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެކަންތަކާ ދުރުވެގަންނާށެވެ! (އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ލިބުނަވައި نصيب ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.[29] ދެން އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ހައްދަވައި ގެންގުޅާ އިޤްރާރެވެ. ތިމަންމެން ހުއްޓައިލީމުއެވެ. މީސްތަކުން رسول الله ﷺ އަށް ދަންނަވާލިއެވެ. الله سبحانه وتعالى ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރި މީސްތަކުންނަކީ ރާބޮއި މައިސަރު ކައި މީހުން ހާލަތުގައި ނިޔާވެއްޖެއެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންގެ ޙަޤީޤަތް ކިހިނެއްތޯ ހުރި ސަވާލުތަކެއް އުފެދިގެން ދަނޑުވެރި ކޮށްފިއެވެ. ދެން الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވައި އަންގަވައެވެ. ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا

[28]- سورة النساء 43

[29]- سورة المائدة 90

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ މާނައީ:- إيمان ވެ، صالح عمل ކޮށްއުޅުނު މީހުން ކައި (ބޮއި) އުޅުނު އެއްޗަކާމެދު، އެއުރެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެވޭ. (އެބަހީ: ރާއާއި އަދި އެނޫން ތަކެތި حرام ކުރެއްވުމުގެ ކުރީން އެތަކެތި ބޭނުންކުރި މީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެވޭ. އެއީ) އެއުރެން تقوى ވެރިވެ، إيمان ވެ، صالح عمل ކުރަނިވަނުވެ. ދެންވެސް تقوى ވެރިވެ، إيمان ވިނަވަނުވެ. ދެންވެސް تقوى ވެރިވެ، عمل ތަށް ރަނގަޅު ކުރަނިވަނުވެ. إحسان ވެރިންދެކެ الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެވޭ.[30]

އިމާމް އަލްޤުރުޠުބީ ހައްޖާޖުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވަފައިވެއެވެ. ފަހެ ރަލުގެ އާޔަތްތައް ބާވައި ވެއްޖެއީ މިސްކުތުން ހަތަރުދަފުއާ ގޮތްގޮތުގާ އިތުރު ހަރާމްކުރެވުނު ބައިތަކުން ހިފާހައްޓާ ބާރުންކަންދެއްވައިވާނެދު ވިސްނުން ދެންނެވުމުންނެވެ. ދެން الله ﷻ ވަޙީކުރައްވައި އެންގެވިއެވެ. ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ ދެން އުމަރުގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް މިއާޔަތް ކިޔައިދެއްވިއެވެ. ދެންވެސް އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ އިތުރު ތަފާސްގެން އަލުގަނޑެއްގެ ނަންގަނޑު ބައިތަކުން ހިފާހައްޓާ ބާރުންކަންދެއްވައިވާނެދު. ދެން الله ﷻ ވަޙީކުރައްވައި އެންގެވިއެވެ. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ މިއާޔަތުންނެވެ ނަމާދަށް ބާއިލުވެއްޖެނަމަ އެނޫނީ ނަމާދަށް ހަނގުރާމާ ޤާއިލުވެއްޖެނަމަ މަސްތުވާ ހާލަތުގައި ކައިރިންނުވުމަށް އަންގަވާފައި ވާކަން އެނގެއެވެ. އުމަރުގެފާނު މިއާޔަތް، މިކަންކަން އެބައިމީހުންނަށް އެނގިއްޖެ. ދެންވެސް އެބައިމީހުން ބުނެއްޖެ. ހައްދަވާ ގެންގުޅުއްވާ އިތުރު ތަފާސްގެން އަލުގަނޑެއްގެ ނަންގަނޑު ބައިތަކުން ހިފާހައްޓާ ބާރުންކަންދެއްވައިވާނެދު. ދެން މާއިދާ ސޫރަތުގެ އާޔަތް ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އުމަރުގެފާނު މިސްކުތުން ކިޔައިދެއްވައި އެންގެވިއެވެ. ފަހެ މިކަން މިނިމުނީއެވެ. އުމަރުގެ ފާނު ދެންނެވިއެވެ، އަހަރުމެން ނިންމައިލީމެވެ.[31]

30- سورة المائدة 93

31- عمدة التفسير - ج 4 - 127النسآء – المائدة ص 214 އިމާމް މުސްލިމްއާއި އިމާމް ބުޚާރީގެ ސަޙީޙުތަކާ އެއްގޮތަށް މިރިވާޔަތް ސައްޙަހަމަކަން ލިޔެ ނަޤުލުގައި ދިޔައީވާފައިވެއެވެ.

1.2.3 – رسول الله ﷺ ބަޔާންފުޅުކުރައްވާފައިވެއެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ، وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ، لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ} މާނައީ:- މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ރާއެވެ. އަދި މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ. ދުނިޔޭގައި ރާބޮއި ތައުބާނުވެ މަރުވެއްޖެމީހަކަށް އާޚިރަތުގައި ދުވަހަކު ބޮއެވުން ލިބިގެންނުވާނެއެވެ.[32]

1.2.4- رسول الله ﷺ ބަޔާންފުޅުކުރައްވާފައިވެއެވެ. {أَنَّ رَجُلاً، قَدِمَ مِنْ جَيْشَانَ – وَجَيْشَانُ مِنَ الْيَمَنِ – فَسَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم عَنْ شَرَابٍ يَشْرَبُونَهُ بِأَرْضِهِمْ مِنَ الذُّرَةِ يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم "أَوَمُسْكِرٌ هُوَ" قَالَ نَعَمْ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم "كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ إِنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ" قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ قَالَ" عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ أَوْ عُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ} މާނައީ:- ޔަމަނުގެ ޖައިޝާނުން ހިސާބުތަކުން މީހަކު رسول الله ﷺ އަރިހަށް އައެވެ. އެމީހާ ސުވާލުކުރުމުން އެބައިމީހުންގެ ހިސާބުގައި ޖެއްސާ ކިޔާ ޛުރަތު ހުރި އެއްޗަކުން ތައްޔާރުކުރާ މިޒްރު ކިޔާ ބޮއިމަކާމެދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހާއަށް ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އެއިން މަސްތުވޭތޯއެވެ؟ އެމީހާ ދެންނެވިއެވެ. އާދޭހެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ. الله سبحانه وتعالى މަސްތުވާ އެއްޗެއް ބޯމީހުންނަށް ޠީނަތުލް ޚަބާލު ބޯންދެއްވާނެކަމަށް ޢަހުދުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވުނެވެ. ވަކީ ޠީނަތުލް ޚަބާލަކީ ކޮބައިތޯއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުންގެ ދަހަވެވެ. އެބަހީ އެބައިމީހުންގެ ގައިންފައިބާ ފެނިހަރެވެ. ނުވަތަ އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ހާޖަތެވެ.[33]

1.2.5 - رسول الله ﷺ ބަޔާންފުޅުކުރައްވާފައިވެއެވެ. {لا يَشْرَبُ الْخَمْرَ رَجُلٌ مِنْ أُمَّتِي فَيَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ صَلاةً أَرْبَعِينَ يَوْمًا} މާނައީ:- އުންމަތުގެ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ރާބޮއިފިނަމަ އެމީހެއްގެ ނަމާދު 40 ދުވަސްވަންދެން އެމީހެއްގެ ނަމާދު الله سبحانه وتعالى ޤަބޫލުނުކުރައްވާނެއެވެ.[34]

ދިރާސާ ކުރައިގެ ޤުރުއާނު އިލާހީވަޙީގެ ބަޔާންފުޅުތަކުންނާއި، ޤުރުއާނު އިލާހީވަޙީން ވިދާޅުވެފައިވާ ހަދީޘް ކުޅިވަރުތަކުންނާއި ބޭނުމުކުރުމުން މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ. އިސްލާމުގެ އިލްމުވެރިން މާލިކީމަޛްހަބުގެ ފުޤަހާއިން އިބްނުރުޝްދު އައްސަރަޚްސީއާއި ސުފްޔާނުއް ޘައުރީއާއި، އިބްނުއަބީ ލައިލާއާއި، ޝަރީކުއާއި، އިބްނު ޝުބްރުމާއި، އަބޫޙަނީފާއާއި، ކޫފާގެ ފިޤުހުވެރިންނާއި، ބަޞަރާގެ

32- روى البخاري (5575) ، ومسلم (2003)

33- ސަޙީޙު މުސްލިމް 2002 ޙަދީޘް 36 ޞަފްޙާ 91 رواه مسلم 3732

34- صححه الألباني في السلسلة الصحيحة 709

ގިނައިލްމުވެރިން ވިދާޅުވަނީ އެއިން މަސްތުވާކަމުގައި ވާނީނަމަ ޚަމްރުކަން އެކަން ފެންނަން ނެތަސް އެއެއްޗަކީ އާދަޔާތޮގައި ހަލާލުކަމުގައި ވިޔަސް ހަރާމުވެއެވެ.[35]

ވީމާ އެއްވެސް އަޅުގަނޑުމެން ތަކެތި ހަރާމް އެއްޗެއްކަމާމެދުގައި އެއްވެސް ސުވާލެއްނެތެވެ. ވީމާ އުފެދޭ ސުވާލަކީ މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމްއެއްތޯއެވެ؟ އެއީ ދިޔާ އެއްޗަކަށްވިޔަސް އަދި ހިކިއެއްޗަކަށް ވިޔަސް މިކަމުގައި ތަފާތެއް ވޭތޯއެވެ؟ އަދި ގިނަމިންވަރު ބޯނުން މަސްތުވާ އެއްޗެއްގެ މަދު މިންވަރު ބޯނުން ކުޑުވަން ހުއްދަވާނެ ހެއްޔެވެ؟ އެއީ މަދު މިންވަރުން މަސްތުނުވިޔަސްއެވެ. މިކަންތަކާބެހޭ ބަޔާން އަންނާނެއެވެ.

1.2 ބަގުރާ ފިޔާ މަސްތުވާ އެހެންތަކެއްޗާއި، ގިނަމިންވަރު ބޯނުން ކުޑުމިން މަސްތުވާ އެއްޗެއްގެ ކުޑަ މިންވަރު ބޯނުންކުރުމުގެ ހުކުމް

1.2.1 – ހާފިޔާ މަސްތުވާ އެހެންތަކެތި

ބަޔާންވެދިޔައީ ހާބިދީ ބޯކަތުން ހިމެނިފައިވާ ބައެއްތަކެއްޗާ ދަތުން މުސްލިމުންގެ ޖުމުހޫރު އިލްމުވެރިންގެ ރައުޔަކީ ކޮންމެ މަސްތުވާ އެއްޗަކީ ހަރާމެވެ. އެއީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ. މިއީ މާލިކީންނާއި، ޝާފިޢީންނާއި، ލައިޘާއި، އައުޒާޢީއާއި، އިސްޙާޤާއި، މުބާރަކުކުރު އިބްނު މުބާރަކާއި، އަދިދުންތަކުން އެހެން ބޭބޭކުރުންގެ ރައުޔެވެ. އަދި މިއީ މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ފަސް ޤައުލެވެ. ނަމަވެސް ޢިރާޤުގެ އިލްމުވެރިންނާއި، ކޫފާގެ އަހުލުވެރި އިލްމުވެރިން މިކަމާ ހިޔާލު ތަފާތުވެއެވެ. އެބޭފުޅުން ބުނެފައެވެ. ހަމައެކަނި ތަކެތި ހަރާމްކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި މަސްތުވާތަކުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. އެހެން އެހެން އެއްޗެއް ބަރާމް ނުކުރެވޭނެއެވެ. މިހާރު އިލްމުވެރިން މިކަމާ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ މިބައިމީހުންނަކީ މުޖުތަހިދުންކަމުގައިވީ ފިޤުހީ ކަންތައް މިސްކިއްސާ އަދި އެބައި މީހުންގެ ދީނާއި ހުރުމަތުގައި ބޮޑުވިއްސާ ވާނެއެވެ.[36]

ހަނބަލީ މަޒްހަބުގެ އިލްމުވެރިއެއްކަމަށްވާ އިބްނުރަޖަބު ހަނބަލީ މަތީގައި ހަވާލާދީފައިވާ ފޮތުގައި މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެއްކަމަށް ދަލީލުކުރައްވާފައިވާ ގެންނަވާފައިވާ ބައެއް ދަލީލު ނަގުލުކޮށްފައިވެއެވެ.

އިބްނު ޢުމަރުގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. {عَنِ ابْنِ عُمَرَ . رضى الله عنهما . قَالَ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَإِنَّ فِي الْمَدِينَةِ يَوْمَئِذٍ لَخَمْسَةَ أَشْرِبَةٍ، مَا فِيهَا شَرَابُ الْعِنَبِ} މާނައީ:- ހަރާމްކުރުން ނުޒޫލުވުން އާއިރު ބާވައިލުވީ މަދީނާގައި ފަސްބާވަތެއްގެ ބާވަތަކުނުވެ. އެއިގެތެރޭގައި މޭވާއިން ތައްޔާރުކުރާ ބުއިމެއް ހިމެނޭކަށްނުވެއެވެ.[37]

---

[35] - ދިވެހިސަރުކާރު މުޖުތަމަޢު 2 ސަފްހާ 242

[36] - جامع العلوم والحكم-ابن رجب الحنبلي – 4 ص 1227

[37] - ބުޚާރީ 4616 ޙަދީޘް 65

އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. {قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَ . رضى الله عنه . عَلَى مِنْبَرِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ أَمَّا بَعْدُ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهْىَ مِنْ خَمْسَةٍ، مِنَ الْعِنَبِ وَالتَّمْرِ وَالْعَسَلِ وَالْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ، وَالْخَمْرُ مَا خَامَرَ الْعَقْلَ} މާނައީ:- އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ. އޭ މީސްތަކުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ރާވެސް ބާވާލެވިގެންނެވެ. އެއީގެތެރެއިންވެސް ފަސްބާވަތަކުނެވެ. މޭބިސްކަދުރު ހަކުރު، ކަދުރުގެ ހަކުރު، ގޮދުމައިގެ ހަކުރު، ގޮދަރުސްގެ ހަކުރު، ޝަޢީރުވެ. ފަހެ ހަކުރަކީ ސިކުނޑި މަސްތުކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެކެވެ.[38] ޢާއިޝާގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެއީ ޖޫސްއެކަމަކުވިޔަސް މަސްތުވާނަމަ ހުރިހާއެއްޗެހިވާނެއެވެ.[39]

ތަބާޢުތާބިޢީންގެ މޭބިސްކަދުރުހިލާވާ އެއްޗެން މަސްތުވާމިނަކަށް ބުއިމް މިސްކީނުގައި ޙުއްޖަތެއްވެއެވެ. ހުރުމަތެއި އެބަހި ބާރުމަތުވާއި، ބައްދު ހަމައެކަނި އިތުރާއި ދިރާސާގެ މައްޗަށް ސާބިތުވުން ހުޅެމައްސުންނެވެ. ހަމަވެސް ނުވަތަ މުޙައްދިޘުންނަށް ކަށްޓަލައް ހަލަލާއެއްކަން މަސްތާ ޤިޔާސްކުރުމެވެ. މިއީ ހުކުމަކީ ނުވަތަ އާންމު މަސްތުކުރުވާތީވެ. ޤާރޫނަކީ ބުރުމަތުގެ އިޖުތިހާދެވެ. މިގޮތުގެ ބުރުމަތުގެ އިޖުތިހާދު މަސްތުވެ. رسول اللهﷺ ބަޔާންކުރުއްވާފައިވާނެއެވެ. "މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް ޒަމާނުގެ ދިރުމަށް ފަރި ބާރުވެގެންނެވެ."

ބަޔާނަކީ މަޖިލީހުގެ އިޖުތިހާދުގެ ހުކުމަކަށް އިބްނުޤުދާމާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މަސްތުވާ ހުކުމް ޒިޔާދަ ހުކުމް ހުރިހާގޮތުގައިވެސް ބަރާބަރެވެ. އެހެން ނަންނަމާ ރަލުގެ ހުކުމެވެ. ފަހެ މާބިސްކަދުރު ދިރާސާ ބަރާބަރުވެގެންނެވެ. އެބަޔަކު ހުކުމުދާޛީގެ ޖަމާޢަތް ކަށަވަރު މިޒަހަބު ދިގުން ބަރާބަރުގެންނެވެ ހުކުމުގައި، ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގައި، އިބްނު މަސްޢޫދުއި، އުމަރުއި، އަބޫހުރައިރާއި، ސަޢުދުބްނު އަބީވައްޤާޞްއި، އުބައްއިބްނު ކަޢުބްއި، އަނަސްގެފާނާއި، އާއިޝާގެފާނާއި އަޠާއުއި ތާވޫސާއި، މުޖާހިދާއި، ޤާސިމާއި، ޤަތާދާއި، އުމަރުބްނު އަބްދުލް އަޒީޒާއި، އިމާމް މާލިކުގެފާނާއި، ޝާފިޢީގެފާނާއި، އަބޫޘައުރާއި، އަބޫ އުބައިދާއި، އިސްޙާޤު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.[40]

އިމާމް އަޙްމަދު އަބީ ބަކުރު އަބްދުالله ބިންބާޒު އާއި ތަހުގީގީވެރިން ކިޔުވުން ސަވާބުކަން ޖަވާބުދެއްވައިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. رسول اللهﷺ އުންމަތަށް މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗެއް ވެސް ބަރާމް ކުރުވިގެންކަން ބަޔާން ކުރައްވާފައެވެ. އެކަމާގުޅޭ ބަޔާންކުރުއްވާފައިވެއެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ:- މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ރާއެވެ. އަދި މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ. އަދިވެސް އެކަމާގުޅޭ ބަޔާންކުރުއްވާފައިވެއެވެ. {وماأسكر كثيره فقليله حرام} މާނައީ:- މަސްތުވާ ގިނައެއްޗެއްގެ މަދުމިންވަރު ހަރާމްވެ. ވުމުން ކެއުމަކާއި، ބުއިމަކާއި، އަދި

[38]- ބުޚާރީ 4619 ޙަދީޘް 65

[39]- موسوعة فقه عائشة أم المؤمنين حياتها وفقهها ص 148

[40]- التأصيل الشرعي للخمر و المخدرات ص 295

ދުނިޔެއިން އިސްތިޢުމާލުކުރެވޭ ބޯހުގެ ގޮތުގައި އިސްތިޢުމާލުކުރެވޭ މަސްތުވާ ތަކެތި އެއްކޮށްލަނީ ހަރާމް ވެގެންވެ. އިންސާނާއަށް ގެއްލުންދޭ އަދި މަސްތުކުރުވާ ތަކެތީގެ ތަފާތުވުމަކީ ހަރާމް ކުރައްވާފައެވެ. މަސްތުވުމަކީ ކަލިމާ އަދި ބޮޑުއެއް އެއްކޮށްސަކަ ހަރާމްކަމެވެ. ބަދިޖެހުނު ކުރައްވާފައިވާފައެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ މަސްތުވާތަކެތި އެއްކަލަ ހަރާމް އެއްކޮޅެވެ. އަދިވެސް ބަދިޖެހުނު ކުރައްވާފައިވާފައެވެ. {كل شراب أسكرفهوحرام} މާނައީ:- މަސްތުވާތަކެތި ބޯއިމަކީ ހަރާމްއެއްކޮޅުވެ. އަދިވެސް ބަދިޖެހުނު ކުރައްވާފައިވާފައެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ:- މަސްތުވާތަކެތި އެއްކަލަ ހަރާމެވެ. އަދި މަސްތުވާތަކެތި އެއްކަލަ ހަރާމް އެއްކޮޅުވެ. އަދިވެސް ބަދިޖެހުނު ކުރައްވާފައިވާފައެވެ. {ماأسكر كثيره فقليله حرام} މާނައީ:- ގިނައިން ބޭނުންކުރުމުން މަސްތުވާ ތަކެތީގެ މަދުމިންވަރަކު ވެސް ހަރާމްވެގެންވެ. މިއިން އަހަރެމެންނަށް އެނގިގެންދަނީ ބޭރުގެ ބޭނުންކުރުމުން މަސްތުވާ އަދި ގެއްލުންދިނުމުގެ ތަކެތިއެއްކަލަ އެއީ ކަލިމާ އަދި ބޮޑުއެއް ހަރުއްގަޑު ތަކެއްޗާއި މިފަދަ ހެރުވާ ތަކެތިއެއްކަލަ ހަރާމް އެއްކޮޅުކަމެވެ. އަދި މަސްތުނިވުނަސް އެއިން ގެއްލުންދިނުމުގެ ތަކެތި އެއްކަލަ ހަރާމްއެއްކޮޅުކަމެވެ.[41]

އިބްނު ޤުދާމާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މަސްތުވާ ތަކެތީގެ އެއްކޮޅުގެ ކުޑަމިންވަރާއި ބޮޑުމިންވަރު ވެސް ހަރާމްވެގެންވެ. އެއީ ހަމަހަމަވެ. މާބޮސްކަދުރު ދިޔައަކީ ހަރާމްއެއްކޮޅުވެ. އެބަޔަކު ރަހުބަރުކަން ރާބުއި މީހެއްގެ ހައްދު ވާޖިބުވާނެވެ. މިއީ އުމަރުގެ ރިވާޔާއި، އަލީގެ ރިވާޔާއި، އިބްނުމަސްޢޫދުއާއި، އިބްނު އުމަރުއާއި، އަބޫހުރައިރާއާއި، ސަޢުދުބްން އަބީ ވައްޤާޞްއާއި، އުބައްޔުބްން ކަޢުބާއި، އަނަސްގެ ރިވާޔާއި، ޢާއިޝާގެ ރިވާޔަތުގެ ހަދީސެވެ. އަދި ޢަޠާއުއާއި، ޠާވޫސްއާއި، މުޖާހިދުއާއި، ޤާސިމްއާއި ޤަތާދާއާއި، ޢުމަރުބްން ޢަބްދުލްޢަޒީޒް އިމާމް މާލިކުއާއި، އިމާމް ޝާފިޢީއާއި، އަބޫޘައުރުއާއި، އަބޫޢުބައިދާއާއި، އިސްހާޤްގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެންވަނީ މިގޮތަށެވެ.[42]

މިހާ މަސްތުވާ ތަކެތީގެ އެއްކޮޅު ހަރާމްކުރުމުގައި އެއްވެސް ޚިލާފެއް ނެތެވެ. އެކަމަކު އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ޖުމްހޫރު އިޖްމާޢުވެވިފައިވެއެވެ.

1.2.2 – ގިނަމިންވަރު ބޭނުންކުރުމުން މަސްތުވާ ތަކެތީގެ އެއްކޮޅުގެ މަދުމިންވަރުގެ ހުކުމް

ރަލުގެ ކިބައިން ކުޑަމިންވަރެއް ބޭނުންކުރުން އަދި ޒާތު މިންވަރެއްލިބިއަސް ހަރާމެވެ. މިކަމުގައި އެއްވެސް ޚިލާފެއްނެތެވެ. އެހެނީ ބަދިޖެހުނުގައި އިސްތިޢުމާލުކުރިނަމަ ޖާހިލުކަމުގެ ދައުރުގައި މަސްތުވާ ބޭނުންކުރާ ގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މަސްތުވާ ތަކެތި އެއްކޮޅު ހަރާމެވެ. މިކަމުގައި މުޖްތަހިދުންނާއި އަދި އެހެން އެއްކޮޅު ގެ ޚިލާފެއްނެތެވެ. ހުކުމަކީ އެއްއަރުވާކަމެވެ.[43]

41– فتاوى نور على الدرب لسماحة الإمام عبد العزيز بن عبد الله بن باز الجزء الآول, ص 1922و 1923

42– التأصيل الشرعي للخمر و المخدرات 290

43– ކުރީގެ ހަވާލާ

ބާރީގައި އިބްނު ހަޖަރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ:- މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ރަލެވެ. އަދި މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ހަރާމް އެއްޗެކެވެ.[44] މިދަލީލުގެ މުތުލަޤު މާނައިގެ ތެރެއަށް މަސްތުވުމަށް ބޭނުންކުރާ ރަތިލާ އެހެން އެއްޗެހިވެސް ވެއެވެ. އެގޮތުން މިގޮތުގައި ހަޝީޝާއި، އެހެނިހެން ތަކެތި ނަބާތީ މިބާވަތުގެ ތަކެތި ވަރުގެން ދެއެވެ. އެހެނީ މިތަކެއްޗަކީ މަސްތުކުރުވާ ތަކެތިކަމުގައިވާތީއެވެ. އަދި މިއީ މަސްތުވާ އެހެން ތަކެތިތަކެވެ. އަދި އެއީ ބޮޑު ދަރަޖައަކަށް މަސްތުވާ ތަކެއްޗެވެ.[45]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވަނީ ގެއްލުމެއް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ސަލާޙީނާއި ތާޖީ ބަނގުން ހިމެނި ވަރައިގެންނާ ގޮތުގައި ޖުމްލަ އިތުރުވުރީގެ މަޖުހަލީ މަސްތުވާކޮށް އެއްޗަކީ ހަރާމެއް، ކޮންމެ ހަލަޖީ ހަރާމް އެއްޗެއްކަމެއް، ފިޤުހުވަރު ބޮޑުން ކުރުމުން މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ މަދުމިންވަރު ހަރާމްވެގެންވެއެވެ. މިއީ އިމާމް މާލިކުއާއި، އެކަތިގެ ޝާފިޢީ މަޒްހަބުތަކާއި، އިމާމް ޝާފިޢީގެ ތަރާއި، އެކަތިގެ ޝާފިޢީ މަޒްހަބުތަކާއި، އިމާމް އަހުމަދު ބިން ހަންބަލާއި، އެކަތިގެ ޝާފިޢީ މަޒްހަބުތަކާއި، އަބޫ ހަނީފާގެ އެއްގޮތުވާކަމާއި، މުހައްމަދު ހަސަން ހަނަފީގެ ރައުޔެވެ.[46]

ގިނައިން ބޮޑުކުރުމުން މަސްތުވާ އެއްޗެއްގެ މަދުމިންވަރާއި ގިނަމިންވަރު ހަރާމްވެގެންވާކަމާއި، އެއީ ބޯފެނި ހަރާމް، އެހެން ހައްދުވާޖިބުވާކަން އިއްތިފާޤުވެފައިވެއެވެ.[47]

ވީމާ ނަތީޖާއަކީ އޭގެ ގިނަމިންވަރު ބޮޑުކުރުމުން މަސްތުވާ ކޮންމެއެއްޗެއްގެ މަދުމިންވަރު އަދި ގިނަ މިންވަރު ބޮޑުކުރުމަށް އެއީ ހަރާމްކަމެއްކަމާއި، އެއެއްޗަކީ ހަރާމްގައި ބޯފެނެވެ.

1.3 ރަލުގެ ހައްދާއި އޭގެ މިންވަރު

ރަލުގެ އުޤޫބާތަކީ ހައްދެއްކަމަށް އުންމަތުގެ ޖުމްހޫރު އިއްތިފާޤުވެފައިވެއެވެ. ބައެއް ބާރުގެން މިބައިވަންނަ ހުރި ތަޢުޒީރުގެ ބާބަށްކަމުގައި ދަންނަވައެވެ.[48]

ރަސޫލާގެ ޒަމާނުގައި އަރަބައްދަލުނުކުރެވޭ ދެތުގައި އެއްވެސް ހާލެއްގެ ސަރަޙަ މިއީ ބައެއްގެ ނުވަތަ ތަޢުޒީރެއް ކަމާދެއްގައި އަދި އަދަދު މުގައްރަރު ކަނޑައަޅާފައި ކަމާދެއްގައި ހުރެވުނު އުޅުނުކަމެވެ. އަދި ހައްދެއްކަމަށް ބަޔާ ބާރުގެން ޖަލްދުކުރުމުގެ އަދަދާދެއްގައި ހުރެވު އުޅުނުކަމެވެ. އެއްބައިމީހުން ބުނަނީ އެއީ 40 ހަމަލާ ކަމުގައެވެ. އަނެއްބައިމީހުން ބުނަނީ 80 ހަމަލާ ކަމުގައެވެ. ނަމަވެސް އަސްލުބުނުއް ތާބިޢީން ހިމެނިފައިވާ އަކިނަމަ ބޮޑުން ރަލުގެ

44- ޞަޙީޙު މުސްލިމް 2003 (ب) ކިތާބު 36 ބަރިއްޓެ 93

45- فتح الباري 45\10

46- مجموعة الفتاوى لشيخ الإسلام ابن تيمية – ج 34 : الفقه 14 : الظهار – حد قطاع 119

47- الشرح الصغير 2/ 438، وحاشية الدسوقي 4/ 352، وتحفة المحتاج 9/ 166، ونهاية المحتاج 7/ 109، وشرح منتهى الإرادات 6/ 217، وكشاف القناع 14/ 96

48- ފިޤުހު ޢަލާ މަޒާހިބުލް އަރްބަޢާ، ޖުޒުއު 5 ޞަފްހާ 14

ހައްދަކީ ޖަހުން ނުވަތަ ތެޅުން ކަމަށް އިޖުމާޢުވެފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ބަދަލުގައި ޒިޔާދަކުރިކަމަށްވެއެވެ.[49]

ފަހު 80 ހުރިފަހަރު ޖަލްދުކުރި ޢުމަރުގެ ދުވަސްވަރުގެ ސުންނަތެވެ.[50] އިބްނުޙަޖަރުމެން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ރަލުގެ ހައްދުގެ މިންވަރާމެދު ސަޙާބަކަލުންނާ ދިމާގައި ސަޙާބީންގެ މެދުގައި ޚިލާފުކުރެއްވުން އިތުރަށް ޖަލްދުކުރުމެވެ. ދިމާގައި ބާރަށްވެފައިވާ މިންވަރަކީ 40 ނުވަތަ 80 ހުރިފަހަރު ޖަލްދުކުރުމެވެ. ނުވަތަ އެކަމުން މިސްކީނުން ދުރުކުރުމަށް ސަލާމަތްކަމަށް ފުރިހަމަ ގާތްގޮތުގައި އެއަށްވުރެން އިތުރުކުރެވުމެވެ.[51]

އިބްނުޢައްބާސްގެ ރިވާޔަތްކުރެވިފައިވެއެވެ. އެކަމާގެ ފާސްވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން رسول اللهﷺ ރަލުގެ ހައްދަކަށް އަދަދެއްކަނޑައަޅުއްވާފައެއް ނުވެއެވެ.[52] މިއީ ސަޙާބީންނާ އިޖުމާޢުކުރެއްވި އަޅުގަނޑު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ހާފިޒް އިބްނުޙަޖަރު ވިދާޅުވެފައި ސަނަދު ބަރުގަދަކަމުގައެވެ.[53]

ހަދީޘްގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. {عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ مَا كُنْتُ أُقِيمُ عَلَى أَحَدٍ حَدًّا فَيَمُوتَ فِيهِ فَأَجِدَ مِنْهُ فِي نَفْسِي إِلاَّ صَاحِبَ الْخَمْرِ لأَنَّهُ إِنْ مَاتَ وَدَيْتُهُ لأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَمْ يَسُنَّهُ}

ހައްދުޤާއިމުކުރާއިރު އެއްވެސްމީހަކު މަރުވެދާނަމަ ޤިޔާސްވެ ވަޢައްސަލްނަމަވެއެވެ. ނަމަވެސް ރާބޮއިފައިވާމީހާގެ ގައިގައި ހައްދުޤާއިމުކުރުމުގައި އެކަމަށް ޓަރުވެތިވަމުވެއެވެ. އެއީ ރަލުގެ ހައްދު ޤައިސާއިރު އެއިރުގެ މަރުވެއްޖެނަމަ ތިމަންކަލޯގެ ފަރާތުން އެއިރެއްގެ ދިޔަ އަދާކުރައްވާނެކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ رسول اللهﷺ ރަލުގެ ހައްދަށް ކަނޑައެޅިގެން ވަކިމިންވަރެއް މުޤައްރަރުކުރައްވާފައިނުވާތީއެވެ.[54]

ޝައިޚުލްއިސްލާމް ބިން ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި رسول اللهﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ޖިނާޔަތަށް ފިޔަވައިވެއެވެ. رسول اللهﷺ ގެ އަސްހާބުން ރަލުގެ ހައްދަކީ ޢިއްޔަތަކީ ކަމަށް އަދަދު ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމެއްކަމަށް ގަބޫލުކުރައްވައެވެ. މިގޮތުން ދަރިފުޅުކަމުގެ އަޅައިޖުހުން ބަދަލުކޮށް ޖަލްދުކުރުމަށް ސަބަބުވީ ޙަދީޘްގައިވާ މިގޮތަށް އަޙާދީޘްގައިވާ رسول اللهﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ފަހުވެވާ ރަލުބޮއި އަދަދު ކަނޑައެޅުއްވުމުގެ ކުރިއަށް ޖާރީވެއްޖެއެވެ. ކުރީގެ ޚަލީފާއިން ތަޢުޒީރުގެ ގޮތުގައި ޖަލްދުކުރުމަށް ތިބިއެވެ.[55]

ވީމާ ރަލުގެ ޢުޤޫބާތަކީ ހައްދެއްކަމާއި، ތަޢްޒީރު އަދަދެއް ނޫންކަން ސާފުވެއެވެ. އަދި ރަލުގެ މިންވަރާމެދު ވަނީ ޒިޔާދަކުރުމުގެ ފަސްދިގުތައް ދޫކުރެވިފައިވާކަން ބޭނުމެވެ. ނަމަވެސް ޝަރުޢާއެއް އުފެދިފައިވާކަން ބޮޑުވާނެވެ. ފުރިހަމަ ރަލާ މެދުގައި އަދިސްފައި ހުރި ދަރިވަރުނަކަން ބަލާފައި ކަންތައްތަށް ބަރުބަލުކުރެވޭނެވެ.

[50]- ފަތުހުލް ބާރީ 12/64

[51]- لشرح الممتع 14/ 443

[52]- އަބޫދާއޫދު 4476

[53] ފަތުހުލްބާރީ 12/62

[54]- ޞަޙީޙު މުސްލިމް 1707 (ب)

[55]- الإبداع في مضار الإبتداع, ص 76

1.3.1 - ރަލުގެ ހައްދާއިމެދު ވާރިދުވެފައިވާ ރިވާޔަތް:-

އަނަސްގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. {عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم أُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوَ أَرْبَعِينَ . قَالَ وَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَخَفَّ الْحُدُودِ ثَمَانِينَ . فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ} މާނައީ:- رسول الله ﷺ ގެ އަރިހަށް ރާބޮއިފައިވާ މީހަކު ގެނެވުނުއިރު އެކަލޭގެފާނު ދުރުއްނިގަނޑުން ގަސްގަނޑަކުން ސާޅީސް އެއްފަހަރުން ޖަލްދުކުރެއްވިއެވެ. ހަމަ މިފަދައިވެއެވެ. އަބޫބަކުރުގެފާނުވެސް ކަންތައް ކުރެއްވީ މިގޮތަށެވެ. އުމަރުގެފާނުގެ ޒަމާނުގެ ދުވަސްވަރު އެކަމާގުޅޭ ގޮތުން މީސްތަކުންނާ މަޝްވަރާ ކުރެއްވިއެވެ. އެހިނދު އަބްދުއްރަޙްމާން ބުނީ ހައްދު މިފަދައިވިއެވެ. އެންމެ ލުއި ހައްދަކީ އަށްޑިހަފަހަރު ޖަލްދުކުރުމެވެ. އުމަރުގެފާނު މިގޮތަށް ހައްދުޖެއްސެވުމަށް އަމުރު ކުރެއްވިއެވެ.[56]

މިމަޢުލޫމާތު އަލީގެފާނާއި، ޢުޘްމާނާއި އިސްނާދުކޮށްގެން ރިވާ ކުރައްވައި ޝާއިޢުވެފައިވެއެވެ.[57]

ސާއިބުބްނު ޔަޒީދު ރިވާކުރައްވައެވެ. {عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ كُنَّا نُؤْتَى بِالشَّارِبِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَإِمْرَةِ أَبِي بَكْرٍ وَصَدْرًا مِنْ خِلاَفَةِ عُمَرَ، فَنَقُومُ إِلَيْهِ بِأَيْدِينَا وَنِعَالِنَا وَأَرْدِيَتِنَا، حَتَّى كَانَ آخِرُ إِمْرَةِ عُمَرَ، فَجَلَدَ أَرْبَعِينَ، حَتَّى إِذَا عَتَوْا وَفَسَقُوا جَلَدَ ثَمَانِينَ} މާނައީ:- رسول الله ﷺ ގެ ދުވަސްވަރުގައްޔާއި، އަބޫބަކުރުގެފާނުގެ ޚިލާފަތުގައި މިގޮތުގެ ކައިރިއަށް ރާބޮއިގެން ހުރިމީހާ ގެނެވިއްޖެނަމަ މިގޮތުގެން ތެދުވެ މިގޮތުގެ އަތްތަކުންނާއި، ފައިވާންތަކުންނާއި، ފޮތިތަކުން ތަޅައެވެ. އުމަރުގެފާނުގެ ޚިލާފަތުގެ ފަހު ދުވަސްތަކުގައިވެސް ޖަލްދުކުރެއްވީ ސާޅީސް އަތިފަހަރެވެ. ނަމަވެސް ރާބޮއިމީހުން އުދުރޭގައި ހައްދަށްފަހަރަކާ ތިރިވެގަނެ ފާޅުކޮށް ފާސިގުވުމުން އަށްޑިހަ އަތިފަހަރު ޖަލްދުކުރެއްވިއެވެ.[58]

އަބޫހުރައިރާގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. {عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ . رضى الله عنه . أُتِيَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ قَالَ "اضْرِبُوهُ" قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَمِنَّا الضَّارِبُ بِيَدِهِ، وَالضَّارِبُ بِنَعْلِهِ، وَالضَّارِبُ بِثَوْبِهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ أَخْزَاكَ اللَّهُ. قَالَ " لاَ تَقُولُوا هَكَذَا لاَ تُعِينُوا عَلَيْهِ الشَّيْطَانَ} رسول الله ﷺ ގެ އަރިހަށް ރާބޮއިގެން ހުރިމީހަކު ގެނެވުނެވެ. ދެން رسول الله ﷺ އޭނާ ތަޅާށޭ ވިދާޅުވެލެއްވިއެވެ. އަބޫހުރައިރާ ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން އަތުން ތަޅަނީ އަދި ފައިވާނުން ތަޅަނީ އަދި ފޮތިން ތަޅަނީ ވެއެވެ. ދެން އޭނާ ދިޔުމުން އެތަނުގައި ހުރި މީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ބުނެއްޖެއެވެ. الله ﷻ އޭނާ ނިކަމެތި ކުރައްވާށިއެވެ.

56 ޞަޙީޙު މުސްލިމް 1706 (ހ)

57- ފަތްޙުލްބާރީ 60/12

58- ޞަޙީޙު ބުޚާރީ 6779

އެކަށީގެން ހަދީޘްތަކުގެ ތެރެއިން. އެހެން ނުވެއްޖެނަމަ. އޭނާއާއި ދުރުވަން ސަޙާބީންނާއި
އެކުވެރިވިއެވެ.[59]

{حُضَيْنُ بْنُ الْمُنْذِرِ أَبُو سَاسَانَ، قَالَ شَهِدْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ وَأُتِيَ بِالْوَلِيدِ قَدْ صَلَّى الصُّبْحَ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ أَزِيدُكُمْ فَشَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلاَنِ أَحَدُهُمَا حُمْرَانُ أَنَّهُ شَرِبَ الْخَمْرَ وَشَهِدَ آخَرُ أَنَّهُ رَآهُ يَتَقَيَّأُ فَقَالَ عُثْمَانُ إِنَّهُ لَمْ يَتَقَيَّأْ حَتَّى شَرِبَهَا فَقَالَ يَا عَلِيُّ قُمْ فَاجْلِدْهُ . فَقَالَ عَلِيٌّ قُمْ يَا حَسَنُ فَاجْلِدْهُ . فَقَالَ الْحَسَنُ وَلِّ حَارَّهَا مَنْ تَوَلَّى قَارَّهَا – فَكَأَنَّهُ وَجَدَ عَلَيْهِ – فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرٍ قُمْ فَاجْلِدْهُ . فَجَلَدَهُ وَعَلِيٌّ يَعُدُّ حَتَّى بَلَغَ أَرْبَعِينَ فَقَالَ أَمْسِكْ . ثُمَّ قَالَ جَلَدَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلٌّ سُنَّةٌ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ . زَادَ عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ فِي رِوَايَتِهِ قَالَ إِسْمَاعِيلُ وَقَدْ سَمِعْتُ حَدِيثَ الدَّانَاجِ مِنْهُ فَلَمْ أَحْفَظْهُ} މާނައީ:- ޙުޟައިނުބްނުލް މުންޛިރު އަބޫ ސާސާން
ވިދާޅުވިއެވެ. އުޘްމާނު ބުނު ޢައްފާނު ގާތަށް ވަލީދު ގެނައުމުން ހާޟިރުވީމެވެ. ވަލީދު ފަތިސް ނަމާދު
ދެ ރަކުޢަތް ކުރެއްވިއެވެ. ދެން ކިޔުއްވީ. އިތުރު ކުރަންތޯއެވެ. ދެމީހަކު ހެކިދިނެވެ. އެއީ ޙުމްރާނާއި
ރާބުއިކަމަށް ހެކިދިނެވެ. އަނެކަކު ހެކިދިނީ ރާ ހޮޅިލައިކަމަށް. އުޘްމާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ބުއިމަށްފަހު
ނޫނީ ހޮޅިނުލާނޭ. ޢަލީގެ ދިމާލަށް ބުނެފައި ހިމާރު ކޮށްލަން ވިދާޅުވިއެވެ. ޢަލީ ހަސަނަށް
ވިދާޅުވިއެވެ. ޙަސަނު ވިދާޅުވީ. ހޫނު ކަންތައް ކުރާނީ ފިނިކަމުގައި ހުރި މީހާ ކަމަށް. ޢުޘްމާނު
ކޯފާވިއެވެ. ދެން ޢަބްދުﷲ ބުނު ޖަޢުފަރަށް ހިތަދަލަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ޢަލީ ގުނަމުން ދިޔަ. ސާޅީސް
ފުރުމުން ހުއްޓާލަން ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން ވިދާޅުވީ رسول اللهﷺ ހިތްދަލަށް ޖެހެވީ ސާޅީސް ދަވަރަށް. އަދި
އަބޫބަކުރު ވެސް ސާޅީސް ޖެހެވިއެވެ. އަދި ޢުމަރުގެ ވެސް އަށްޑިހަ ދަވަރެވެ. މިހުރިހާ
ކަމެއް ސުންނަތެކެވެ. ނަމަވެސް މިއީ އަޅުގަނޑަށް އެންމެ ލޯބިވާ ގޮތެވެ.[60]

މިއާ ގުޅިގެން ރާގެ ހައްދާ މެދު ހުރި ޚިލާފު ދައްކާފައިވާ ވަރުން ނަމަވެސް ފުޤަހާއުން ސާބިތު
ކުރެއެވެ. ނަމަވެސް ހައްދު ދިމާކުރުމުގައި ސާޅީސް ދަވަރު ނުވަތަ އަށްޑިހަ ދަވަރު،
ހިތްދަލުގެ ގޮތުން ޖެހުމަކީ ހަދަމާވެފައިވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ رسول اللهﷺ ގެ ޒަމާނުގައި
ހިތްދަލުގެ ސުންނަތް އެކަށައަޅުއްވަފައިވާ ސުންނަތާއި އަދި ޚުލަފާއުއްރާޝިދީންގެ ސުންނަތްތަކަށް ތަބާވުން ލާޒިމު
ކަމަކަށް ވެއެވެ. އަބޫދާވޫދުގައިވާ ބަސް އަލީގެ ސުންނަތުގައި އަދި ޒުހުރީ ރިވާކުރި ޙަދީޘް

ނިވާވެވަޑައިވެއެވެ. {أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسَيَرَى اخْتِلاَفًا كَثِيرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ تَمَسَّكُوا بِهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ} މާނައީ:- ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަސިއްޔަތް ކުރައްވަނީ الله ﷻ އަށް ތަޤުވާވެރިވުމަށާއި، ހަބަޝީންގެ އަޅަކު ވެރިޔަކަށް ހުރިނަމަވެސް އޭނާގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންވުމަށާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނަށްފަހު އަންނަ ބޮޑެތި ޚިލާފުތަކެއް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމަށާއި، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ހިދާޔަތުގެ ތެރޭގައި ހުންނަ ޚަލީފާއިންނަން ތަބާވުމަށާއި، ދީނުގެތެރެއަށް ބިދުޢަ ވެއްދުމުން ދުރުހެލިވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އާކަމަކީ ބިދުޢައެކެވެ. ކޮންމެ ބިދުޢައެއްވެސް އަނިޔާވެރިކަމެއްކަމުގައެވެ.[61]

1.3.2 – މަޛްހަބުތަކުގައި ޚަމްރުގެ ހައްދުގެ މިންވަރު:-

ޚަމްރުގެ ހައްދުގެ މިންވަރު މުޖުތަހިދުން ކުރިއަށްވެދިޔަ ޢާލިމުންގެތެރޭގައި ޚިޔާލުތަފާތުވެފައިވެއެވެ. މާލިކީންނާއި، ޙަނަފީންނާއި، ޙަންބަލީން ދަންނަވަނީ އެއީ 80 ހަރުގަނޑުން ޖަލްދުކުރުން ކަމުގައެވެ. އެހެނީ ޢުމަރުގެފާނު މުޖުތަހިދުކުރެއްވީ އަށްޑިހަ ހަރުގަނޑުން ޖަލްދުކުރުން ކަމުގައި ވެފައި އަސްޙާބުން ބާރުދިން އިއްތިފާޤުވެވަޑައިގަތީއެވެ.[62]

1.3.2.1 – ޝާފިޢީ މަޛްހަބު:-

އިމާމް ޝާފިޢީގެފާނު ޚަމްރުގެ ހައްދަކީ 40 ހަރުގަނޑު ކަމަށް އިޖުތިހާދު ކުރައްވާފައިވަނީ އަންނަނިވި ޙަދީޘުގެ ބިނާގައެވެ. އަދި އަޞްޙާބުކިރާމުންގެ ޖަމާޢަތުގައި ޚަމްރުގެ ހައްދަށް ޖަލްދުކުރައްވައިވަނީ ސާޅީސް ހަރުގަނޑެވެ. {عن أنس أن النبي صلى الله عليه وسلم يضرب في الخمر بالنعال والجريد أربعين}[63] މާނައީ:- އަނަސްގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ﷻ ޚަމްރުގެ ހައްދު ޖަލްސާވައިދު ޖަލްސާވަނީ ފިރިން ސާޅީސް ހަރުގަނޑެވެ. ޝާފިޢީގެ ފާހައި އެއްޗެއް ބޯކަމުން ދަންނަވަނީ ޚައްދުގެ މިންވަރަކީ ސާޅީސް ހަރުގަނޑުކަމުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިތުރުވާ މިންވަރަކީ ތަޢުޒީރު އަދަބެއްކަމުގައި ވާނެއެވެ. ހަމަ މުޖުތަހިދުވެގެންވާ މިންވަރަކީ ސާޅީސް ހަރުގަނޑެވެ.[64]

1.3.2.2 – މާލިކީ މަޛްހަބު:-

އިބްނު ޤުދާމާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އިމާމް މާލިކާއި، އިމާމް އަބޫޙަނީފާގެ އަރިހުގައި ޚަމްރުގެ ހައްދަކީ އަށްޑިހަ ހަރުގަނޑު ޖަލްދުކުރުމެވެ.[65]

---

[61]- رواه أبو داود (3991) ، وصححه الألباني في " مشكاة المصابيح " برقم 165

[62]- ފިޤުހު ޢަލާ މަޛްހަބުލް އަރުބަޢާ، ޖުޒުއު 5 ޞަފްޙާ 14

[63]- منة المنعم في شرح صحيح مسلم – ج 3 - البيوع - الطب والرقى - 3801 – 5861 ، ص 151

[64]- حكمة الإسلام في تحريم الخمر: دراسة نفسية اجتماعية, 1 Volume 75 ، 76 ދިރާސާ ތަޙުޤީޤީ ބަޙުޘުކުރުމަށް تحفة المحتاج 9/ 171، ونهاية المحتاج 8/ 14

[65]- مجلة البحوث الإسلامية **الجزء رقم : 12، الصفحة رقم: 32** / الشرح الصغير 2/ 438، وحاشية الدسوقي 4/ 353

1.3.2.3 – ހަންބަލީ މަޛްހަބު:-

އިމާމް އަޙްމަދުގެ ދެވަނައެއްގޮތުގައެވެ. ފުރަތަމަ ވަނައުޅޭ އަންހެނަކަށް ހައްޤުވާނެއެވެ. މިއީ އިމާމް މާލިކާއި، ޝާފިޢީއާއި، އަބޫޙަނީފާއާއި، އެބައިމީހުންގެ ތަބާވެރިންނާއި، އަދި ޙަނާބިލާގެ އިޖްމާޢެވެ. ދެވަނަ ވަނައުޅޭ ސަބަބު އެއީ ޙަޟާނަތް ދޫކޮށްލުމެވެ. މިއީ އަބޫޙަނީފާގެ ގޮތާއި، އިމާމް ޝާފިޢީގެ ގޮތުގެ މަޛްހަބެވެ. އެހެން ޙަދީޘްގެ ވަޙީދުބުން މުޤާބަލުގެ ސަބަބުން އަންހެނަކަށް ޙައްޤުވާނެ ކަމަށް ދަލީލުކުރެއެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. رسول اللهﷺ ޙަޟާނަތުގައި ސަބަބު އަންހެނަކަށް ހައްޤުވެއެވެ. އަދި އަބޫބަކުރު ގެ ފަތުވާ ގެއެވެ. ދަރިފުޅު ބޮޑުވާނެ އަންހެނާ އަންހެނަކަށް ހަވާލުކުރެވެއެވެ.[66]

1.3.2.4 – ހަނަފީ މަޛްހަބު:-

އިބްނުޤުދާމާ ވިދާޅުވެއެވެ. އިމާމް މާލިކާއި، އިމާމް އަބޫޙަނީފާގެ އަރިހުގައި ޙައްޤު ހައްޤެއް އަންހެނަކަށް ޙައްޤުވެއެވެ.

ހަނަފީންގެ އަރިހުގައި ޙައްޤު ހައްޤުގެ މުސްތަޙައްޤު އަންހެނަކަށް ޙައްޤުވެއެވެ.[67]

މިއީ މިނިވަން މީހާގެ ހައްޤުކަމަށް މިމަޛްހަބުގެ އިއްތިފާޤެވެ. އަދި އަޅުގެ ހައްޤެއްނުވާނެއެވެ. އަޅާ ވަތަނީ ފަރާތުގެ ޙައްޤު ދަރިފުޅުގެ ބަދަލުގައި އިއްތިފާޤުވެއެވެ.[68]

ވީމާ އިމާމް އަބޫޙަނީފާއާއި، އިމާމް މާލިކްގެ އަރިހުގައި ޙައްޤުގެ ހައްޤުގެ މިންވަރަކީ އަންހެނަކަށް ޙައްޤު ކަމުގައި ބެލެވިފައިވާ ރައުޔު އެނގެއެވެ. މިއީ އިމާމް އަބޫޙަނީފާގެ ދެވަނަ ގޮތުގެ ރައުޔެވެ. އިމާމް ޝާފިޢީއާއި، އިމާމް އަބޫޙަނީފާގެ ދެވަނަ ގޮތާއި ސަބަބު އަންހެނަކަށް ޙައްޤުވާކަން އެނގެއެވެ.

1.4 - ޙަޟާނާ ބާޠިލުވާނެ ކަންތައް

އިންސާނުން އެހީތެރިވާ ކަމުގެ އަރިހުގައި ޙަޟާނާ ބާޠިލުވާނެ ކަންތައް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އެހެން ޤާނޫނީ ހުކުމް ސާބިތުވެފައެވެ. رسول اللهﷺ ޙަޟާނާ ބާޠިލުވާނެ ގޮތް ނަޞްހަތްކޮށްދެއްވެއެވެ. އަބޫދާއޫދުގެ އަރިހުން ރިވާވެފައިވާ ޙަދީޘްގެ ގޮތުން މިކަން ބަޔާންކޮށްފައެވެ. رسول اللهﷺ ޙަދީޘްގެ ތަފްސީލު ކޮށްދެއްވެއެވެ. ބައްޕަ ބާބު اللهﷻ ވަޙީ ބާބުގެ ހުކުމެވެ. ކަމަށް ބައެއް ހުކުމެއް ބާބު اللهﷻ ބާބުގެ ޝަރުޢީ ވިދާޅުވެއެވެ. ނަމަވެސް ޙަޟާނާ ބާޠިލުވާނެއެވެ.[69]

---

[66]- مختصر القدوري في الفقه الحنفي, ص 198 ގެ ހަވާލާ ބަލާލާ. އިތުރު ތަފްސީލު ބޭނުންނަމަ لإنصاف مع المقنع والشرح الكبير 26/ 422 و423، وشرح منتهى الإرادات 6/ 219، وكشاف القناع 14/ 99.

[67]- ހަނަފީ ހަވާލާ / فتح القدير 4/ 185، وحاشية ابن عابدين 4/ 44.

[68]– فتح القدير 4/ 185، وحاشية ابن عابدين 4/ 44، والشرح الصغير 2/ 438، وحاشية الدسوقي 4/ 353، وتحفة المحتاج 9/ 171، ونهاية المحتاج 8/ 14، وشرح منتهى الإرادات 6/ 219، وكشاف القناع 14/ 99. فتح القدير 4/ 186، وحاشية ابن عابدين 4/ 44، والشرح الصغير 2/ 438، وحاشية الدسوقي 4/ 353، وتحفة المحتاج 9/ 171، ونهاية المحتاج 8/ 15، وشرح منتهى الإرادات 6/ 219، وكشاف القناع 14/ 100.

[69]– موسوعة فقه عائشة أم المؤمنين حياتها وفقهها و ص 148

2 – ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި މަސްތުވާ ތަކެތި

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި ބަނގުރާލާއި، އެންމެ މަސްތުވާތަކެތި ވަކި ތަފާތުކޮށް ހުރެއެވެ. ބަނގުރާލުގެ ކުށް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ޤާނޫނު އުޤޫބާތު ޤާނޫނު ނަންބަރު 09/2014 ގެ 616 ވަނަ މާއްދާގައެވެ. މަސްތުވާ އެއްޗެހި ތަކެތީގެ އަދަބާއި އެއާގުޅޭ އިޖުރާއާތުތަކާ ގޮތް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ވަކި ޤާނޫނަކުން ޤާނޫނުގައެވެ. އެއީ މަސްތުވާތަކެތީގެ ބާރު ޤާނޫނު ޤާނޫނުނަންބަރު:- 17/2011 އެވެ.

2.1 – މަސްތުވާ ދިރާތަކެތި ހެއްސަކޮށް ބަނގުރާ

ރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމަށް ބަލާއިރު ރަލުގެ އަދަބާއި، ރާއްޖެ އެހެން މަސްތުވާތަކެތީގެ އަދަބު ޤާނޫނުގައި ވަކިވަކިން ތަފްސީލުކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ނަބަގުރާ ބޭނުން ކުރުމަކީ ކަނޑައަޅައި، އިސްލާމީ އަދަބުގެ ގޮތުގައި 1 މަހާއި 6 ދުވަހުގެ ޖަލުގެ އަދަބު ތަޢްޒީރީ އަދަބުގެ ގޮތުގައި ދެވެއެވެ. މިއަދަބުގެ އިތުރުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ހައްދުކަނޑައެޅިފައިވާ ނުވަތަ ޤިޔާސް ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ޖަލުގެމުއްދަތަކީ "އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް މިންވަރަށް" ސާބިތުވެއްޖެނަމަ އެކުއްޔެގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅިފައި ޝަރީޢަތުގައިވާ އަދަބުކަން އެނގެވެ.[70]

ވީމާ ބަނގުރާ ބޭނުކުރުން އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް މިންވަރަށް އިސްލާމީ އުސޫލުތަކާއެއްގޮތަށް ސާބިތުކޮށް ދިނުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި ދުވާ އަދި ރަށަން އިސްލާމްދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އަދަބެވެ. އެބަ އަހުލުއްސުންނަ ވަލްޖަމާއަތުގެ އިޖުމާޢުގެ ބަޔަކު ވަޔާއިގެންނަވާ އަދަބެއް މިމަސްއަލާގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދެވެއެވެ. ނަމަވެސް ސާބިތުވާނެގޮތް މިންވަރަކީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތްމިންވަރެވެ. މިއީ ޝަރީޢަތް އެއްގޮތްކަމުގައި ނުވަތަ ނުންތޮ ބެލުމަކީ ވަކި މައްސަލައެއްކަމެވެ.

2.2 – ބަނގުރާނޫން އެހެން މަސްތުވާތަކެތި

2.2.1- މަސްތުވުމާއި މަސްތުވާތަކެތި:-

މަސްތުވުމަކީ ހަށިގަނޑަށް ފާސިދުކުރާ އެއްޗެއްގެ ސަބަބުން ބިމާގެ އުމަރުން ނުކުމެގެން ނަފީގާ ވިސްނައިގަތުމަށް ނުކުޅެދުންވަރަށް ބިމާގެ މާއްދީ ނުވަތަ ފިކުރީ ހިއްސުތަކަށް އުނިކަން އައުމެވެ.[71]

މަސްތުވާ ތަކެއްޗަކީ މަނާކުރެވިފައިވާ މަސްތުވާތަކެތިކަމަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު:- 17/2011 ގެ ޖަދުވަލު އެކެއްގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކޮންމެއެއްޗެއް ނުވަތަ މާއްދާއެއްކަމާއި، އެހެންއެއްޗެއް ނުވަތަ މާއްދާއެއް ހިމެނޭ ކޮންމެ އެއްޗަކާއި، ބޭހުގެގޮތުގައި ބޭނުންކުރާ މަސްތުވާތަކެތި ކަމުގައި ޖަދުވަލު 2 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކޮންމެ އެއްޗަކާއި، އެހެންބާވަތެއް ހިމެނޭ ހަމަކޮންމެ އެއްޗެއްސެވެ.[72]

---

[70]- ޤާނޫނުނަންބަރު:- 9/2014 އަދި 06/2015 އަދި 26/2015 ގެ 1205 ވަނަ މާއްދާ ބައްލަވާ.

[71]- ޤާނޫނުނަންބަރު:- 9/2014 ގެ 31 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)

[72]- ޤާނޫނުނަންބަރު:- 17/2011 ގެ 7 ވަނަ މާއްދާ.

2.2.2 – ބަނގުރާނޫން މަސްތުވާތަކާއި ނުވަތަ މާއްދާތައް:-

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި ބަނގުރާނޫން މަސްތުވާތަކާއި ބަލާފައިވަނީ މައިގަނޑު ދެބަޔަކަށެވެ. އެއީ މަސްތުވާ އަލްކަހޯލު މާއްދާތައް އެކުލެވޭ މަސްތުވުމަށް ބޭނުންކުރާ ބޭސް ނޫން އެހެން ބާވަތްތަކާއި، މަސްތުވުމަށް ބޭނުން ކުރާ ބާރުގެ ބާވަތްތަކެވެ.[73]

ޖަދުވަލު އެއްކައްގައިވާ މަސްތުވާތަކާއި ކަނޑައެޅިފައިވާ މިންވަރަށްވުރެން މަދުން ހުރުނަ ހާލަތްތަކުގައި ބޭނުންކުރާކަން މުއްދަތަކަށް އިޖުތިމާޢީ ހާލަތުގައި އުޅެމުންދާ މަރުކަޒަކަށް ފޮނުވައިގެން ޑިޕެންޑެންސީގެ ފަރުވާ ދެވޭނެއެވެ. އެކަމަށްވުރެ ބޮޑު މިންވަރަކަށް ހުރިނަމަ ބަލާނީ ޖަދުވަލު ދެވަނައިގައިވާ ޖާގައެވެ. އެފަދަ މަސްތުވާތަކާއި ބެހޭ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި މަސްއޫލިއްޔަތު ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ.[74]

ޖަދުވަލު ދެވަނައިގައިވާ މަސްތުވާތަކާއި ދެކޮޅަށް މާއްދާތައް ބޭނުންކުރާ ނަމަ ހުކުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ހަމައެކަނި ޖަދުވަލުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުގެ ދަށުން ޤާނޫނީ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަނޑައެޅޭނެއެވެ.[75]

އަދި މަސްތުވާތަކުގެ މިންވަރު ބަލާއިރު ދިރާސާތަކުން، ނުވަތަ މިއާ ގުޅިގެން ނުވަތަ ބެލޭއިރު ކުރިއަށް ގެންދެވޭ ފަރުވާތަކާއި ތަފާތު ސިޔާސަތުތަކަށް ބަލައިގެން ފިޔަވަޅު އަޅަން ޖެހޭނެއެވެ. ހަމައެހެން ތަރުތީބުން އަދަބުދިނުމުގެ ފުރުސަތު ލިބިގެންވެއެވެ.[76]

3 - ނިންމުން:-

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ބަނގުރާ ނުވަތަ ރާ ވަނީ ހަރާމް ކޮށްފައެވެ. އެއީ ހައްދު ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުށެއްކަން ކުރިން ދެންނެވުނު ދަލީލުތަކުން ސާބިތުވެއެވެ. ރާބޯ މީހެއްގެ ހައްދަކީ ސާޅީސް ނުވަތަ އަށްޑިހަ އިޚްތިޔާރުކުރުން ތަޅައިދިނުމެވެ. މިކަމުން އަޅުގަނޑު އިޖުތިހާދު ކުރާ ސަބަބަކީ ޖަޒާއެއްކަމަށް ދުރާ ޖެހުމަށް 40 އިޚްތިޔާރުކުރުން ޖަލްދުކުރުމެވެ. رسول الله ﷺ ޚަމްރުގެ ހައްދު ޖައްސަވާއިރު ޚިޔާރުން ސާޅީސް އިޚްތިޔާރުކުރެވެ. ޝާފިޢީގެ ޙުނާއި އުސޫލުން ބާކަރުން ދަރުނަވާ ހައްދުގެ މިންވަރަކީ ސާޅީސް އިޚްތިޔާރުކުރެވެއެވެ. އެއަށްވުރެން އިތުރުވާ މިންވަރަކީ ތަޢުޒީރު އަދަބުއްލަވުމުގައި ވާތާނެ. މުޖުތަމަޢުގެ ހާލަތާ މިންވަރަކީ ސާޅީސްއިޚްތިޔާރުކުރެވެ. ސާޅީސް އިޚްތިޔާރުކުރަކީ ފުރިހަމަ އުސޫލުގެ ނަޒަރުން ޖަހައްސަވާފައިވަނީ އަރިސްފައި އެވަރު މަނިކުފާނު އިސްލާމީ ހަމަ ތަޢުޒީރު އަދަބެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

73- ޤާނޫނު ނަންބަރު:- 17/2011 ގެ ޖަދުވަލު އެއްކައް އަދި ޖަދުވަލު ދެއް ބައްލަވާ.

74- ޤާނޫނު ނަންބަރު:- 17/2011 ގެ 87(85) ވަނަ މާއްދާ.

75- ޤާނޫނު ނަންބަރު:- 17/2011 ގެ 84(82) ވަނަ މާއްދާ.

76- ޤާނޫނު ނަންބަރު:- 17/2011 ގެ 105(103) އިން ފެށިގެން 148 (146) އަށް ބައްލަވާ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމުގައި ރަލުގެ ހައްދު

ވީމާ ރަލުގެ ހައްދުގެ މިންވަރަކީ ސާޅީސް އެތިފަހަރުން ޖަލްދުކުރުމެވެ. އެހެނަސް ދަންނަމެވެ. ޚުލަފާއުއްރާޝިދީނުގެ ސުންނަތަކީ ތަބާވުމަކީ އަހަރެމެންނަށް رسول اللهﷺ ވަނީ ވަޞިއްޔަތްކޮށް ދެއްވާފައެވެ. ވުމުން މިގޮތަކީވެސް ހުއްދަ ނޫން ގޮތެއްކަމުގައި ދެކިގެން ނުވާނެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި މިހައްދު މިގޮތަށް ޤާއިމް ކުރުމަށް ހުކުމެއް އޮތްކަމަށް ޤާނޫނީ ހަވާލާއެއް ބެލެވިފައެއްނުވެއެވެ. އެހެނީ ޤާނޫނުގައި ތަޢުޒީރު ކުރުމުގައިވާ ސަރުކާރުން ސާބިތުވާ މިންވަރަށް ހުރި ހުކުމަކީ ޝަރުޢީ ހައްދު ޤާއިމުކުރުމަށް އަދުލުވެރިވެގެނެވެ.

ނަމަވެސް މަސްތުވާ އެއްޗެހި ބޭނުމުގެ ހުކުމަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ހުކުމާ ޚިލާފަށް އޮތީ ހުކުމެއްކަމުގައި ދެކެމެވެ. ޝަރީޢަތް ނަޞްޞުން ސާބިތުވެފައިވާ ކަމުގައި ބާވަތެއްގެ މަސްތުވާ އެއްޗެއްކަމުގައިވިޔަސް އެއީ ޙަރާމްކަމުގައެވެ. {كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ} މާނައީ:- މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ރަލެވެ. އަދި މަސްތުވާ ކޮންމެ އެއްޗަކީ ޙަރާމް އެއްޗެކެވެ.[77] ވީމާ މަސްތުވާ އެއްޗެހިން ބޭނުމި ބޭނުންކުރާ މީހުންނަށް ދެވޭނީ ވަނީ ޝަރީޢަތުގައި ކުރުވެރިން އިސްލާމީފޮތްތަކުގައިވާ ހައްދުގެ ރަލުގެ ޖަލްދުކޮށް ނޫނެވެ.

އެއްވެސް ހާލެއްގައި މަސްތުވާ ތަކެތި ބޭނުންކުރުން އަނބުރާ މުޖުތަމަޢަށް ގެނައުމަށް އެބައި މީހުންނަށް އެމަސްތުގެ އަސަރުން ދުރުކުރުމާ ބަރާބަރު ގެނެސްދޭ ކުރުމަށް ނަހަލަށެވެ. ނަމަވެސް އެހެން ޤާނޫނު ކުރުމާ އަށް އަވާހެއް މީހުންނަށް ތަޢުރީފުގެ ޝަރީޢަތުގައި އެކަމުން ދުރުކުރުވުމަށް ދޭންވެ.

4 - ރެފަރެންސް:-

1- صحيح مسلم كتاب العلم، باب رفع العلم وقبضه وظهور الجهل والفتن في آخر الزمان، 16 / 221 – مع شرح النووي

1- معجم المعاني

1- الموسوعة الفقهية – ج 5 – إشراف – إقالة

1- مسائل الإمام أحمد بن حنبل وإسحاق بن راهوية – برواية إسحاق بن منصور المروزي,

1- دفع الإلباس عن وهم الوسواس ويليه (إكرام من يعيش بتحريم الخمر والحشيش)

1- موسوعة فقه عائشة أم المؤمنين حياتها وفقهها و

1- ސަހީހު މުސްލިމް

1- زهرة التفاسير – محمد أبو زهرة,

1- މަޖައްލަތު އަލް ބުޙޫޘު އިސްލާމިއްޔާ ޢަދަދު 11

1- مسائل الإمام أحمد بن حنبل وإسحاق بن راهوية – برواية إسحاق بن منصور المروزي,

1- ފިޤްހުއްސުންނާ މުޖައްލަދު 2

[77]- ސަހީހު މުސްލިމް 2003 (ب) ކިތާބު 36 ހަދީޘް 93

[1] – تاريخ مدينة دمشق – ج 75 : فهرس الأعلام المترجم لهم 1

[1] – وصححه الألباني كما في صحيح أبي داود

[1] - عمدة التفسير – ج 4 – 127النسآء – المائدة

[1] - عمدة التفسير – ج 4 – 127النسآء – المائدة

[1] – صححه الألباني في السلسلة الصحيحة

[1] – جامع العلوم والحكم–ابن رجب الحنبلي – 4

[1] - موسوعة فقه عائشة أم المؤمنين حياتها وفقهواو

[1] – التأصيل الشرعي للخمر و المخدراتو

[1] – فتاوى نور على الدرب لسماحة الإمام عبد العزيز بن عبد الله بن باز الجزء الآول

[1] – فتح الباري 10\45

[1] – مجموعة الفتاوى لشيخ الإسلام ابن تيمية – ج 34 : الفقه 14 : الظهار – حد قطاع 119

[1] - ދިރުން އަދާ މަޖިލިހަޔެ ހަދަބައި، ޖުޒުރު 5

[1] – حكمة الإسلام في تحريم الخمر: دراسة نفسية اجتماعية, Volume 1

[1] – لشرح الممتع 14/ 443

[1] – الإبداع في مضار الإبتداع

[1] – رواه أبو داود (3991) ، وصححه الألباني في " مشكاة المصابيح "

[1] – منة المنعم في شرح صحيح مسلم – ج 3 – البيوع – الطب والرقى - 3801 – 5861 ،

[1] – حكمة الإسلام في تحريم الخمر: دراسة نفسية اجتماعية, Volume 1

[1] - مجلة البحوث الإسلامية **الجزء رقم : 12، الصفحة رقم: 32** / الشرح الصغير 2/ 438، وحاشية الدسوقي 4/ 353

[1] - مختصر القدوري في الفقه الحنفي

[1] – فتح القدير 4/ 185

[1] - ޤާނޫނުނަންބަރު:- 9/2014 އަދި 06/2015 އަދި 26/2015

[1] - ޤާނޫނުނަންބަރު:- 17/2011